

Nr 305.

Av herr **Larson, Edward**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande.

Att vårt lands jordbruksnäring för närvarande och sedan flera år tillbaka arbetar under ett svårt betryck måste vitsordas av var och en, som har någon närmare kännedom om förhållandena å den svenska landsbygden. Den bakom den kungl. propositionen, nr 108, angående stöd åt det svenska jordbruket, liggande tanken att söka vägar till ett lösande av jordbrukets ekonomiska svårigheter är därför i hög grad behjärtansvärd. Men huruvida de utvägar, som i propositionen föreslås, äro i allo lyckliga måste nog allvarligen ifrågasättas.

Övervägandet rörande vilka medel, som böra lämpligen tillgripas för ett upphjälpande av jordbruksnäringen, måste givetvis föregås av och grundas på en undersökning rörande orsaken till det rådande betrycket. I detta hänseende lämnar den i propositionen refererade sakkunnigutredningen — ehuru något summarisk och alltför ensidigt inriktad — en viss ledning. De sakkunniga påvisa, hurusom jordbrukskrisen är av internationell karaktär och väsentligen är att hänföra till att världskonsumtionen av jordbrukets alster icke håller takt med produktionen, varmed följt en onormal nedpressning av prisläget å dessa alster; särskilt har den starkt utvidgade brödsädesarealen i de transoceana länderna — och en jämsides därmed fortgående ökning av avkastningen per arealenhet — gjort, att priserna å de vegetabiliska produkterna och bland dessa främst den ledande artikeln, vete, ligga på en nivå, som ställer producenterna av dessa varor i en ogynnsam särställning. Föredragande departementschefen framhåller, att den nedgång i produktionen av vete, som inträffade under år 1929, var en följd av tillfälliga omständigheter och icke finge tydas såsom tecken på en inträdande varaktig förbättring av prisförhållandena å vetemarknaden. Vad speciellt den svenska veteodlingen beträffar, så är denna i dubbel måtto ogynnsamt ställd därigenom, att det svenska vetet, trots att det är i och för sig av utmärkt kvalitet, på grund bland annat av sin mindre glutenhalt giver ett mjöl, som av bagerier och allmänhet skattas lägre än mjölet av de glutenrika, »hårda» vetesorter, som frambringas i vissa transoceana länder.

Vad de animala produkterna beträffar så har, såsom de sakkunniga framhålla, prisläget — ehuru även där tidvis ogynnsamt — dock i stort sett varit ur producenternas synpunkt förmånligare. Departementschefen meddelar, att exempelvis ägg, fläsk och smör samt — ehuru i mindre mån ost — betinga pris överstigande totalindex för den genomsnittliga allmänna prisförhöjningen. Att läget icke heller ifråga om den animala produktionen är för Sveriges del tillfredsställande beror enligt min mening huvudsakligen på att frågan om beredande av tillräckliga avsättningsmöjligheter icke ägnats tillbörlig uppmärksamhet. Det lär emellertid vara obestridligt, att det svenska lantbrukets nödläge i väsenlig mån sammanhänger med näringens övervägande inriktning på spannmålsproduktion.

Det av regeringen framlagda förslaget till jordbruksnäringens stödjande tager huvudsakligen sikte på spannmålsodlingen.

Bland de åtgärder, som föreslås, märkes bland annat införande av *inmalningstväng* ifråga om svensk spannmål. Detta förslag synes i och för sig väl grundat, om saken blott kan ordnas på ett enkelt och praktiskt sätt. Det är enligt min mening en falsk föreställning att tro, att brödet skulle bli bättre av fullgott svenskt vete; tvärtom vågar jag påstå, att det blir både bättre, billigare och näringsrikare än av det utländska vetet. Visserligen pöser bröd, bakat av utländskt vete, upp mera, enligt vad det uppgives beroende på att det kan draga till sig mera vatten, men såväl smak som näringshalt blir sämre. Så länge allmänheten icke förstår, att den större volymen av brödet av ett från utländskt vete härstammande mjöl endast grundar sig på den höga vattenhalten, betalar den gärna några öre mera för det mjöl, som ger den större volymen.

Det i propositionen framlagda förslaget i vad det avser inrättande av *spannmålslagerhus* torde icke innebära någon hjälp av större värde för lantbruket. I detta sammanhang vill jag emellertid framhålla en åtgärd, som säkerligen vore av ett stort praktiskt värde och som torde kunna genomföras utan större kostnader, nämligen vidtagande av anordningar, varigenom lantbrukarna bereddes större möjlighet att få *såden torkad* utan alltför långa transporter och därmed följande höga kostnader. Under ett flertal år har det ju varit så, att såden på grund av våta somrar och dåligt bärgningsväder blivit mindre lämpad till frambringande av ett prima mjöl. Samtidigt har det varit förenat med mycket arbete och stora kostnader att bevara och skydda den lagrade såden från att taga skada. Det borde icke vara omöjligt att frambringa en torkningsapparat av mindre storlek, som vore flyttbar mellan exempelvis de större egendomarna och som kunde för en ringa penning få anlitas även av de mindre lantbrukarna för torkning av säd. Efter det denna genomgått en torkningsprocedur bleve den givetvis en mycket bättre vara, som både gäve ett bättre mjöl och tålde lagring. Härmed skulle vinnas, att såden bleve lättare säljbar och inbringade högre priser.

Såsom ett led i hjälpen till jordbruket nämnas även ökade *kreditmöjligheter*. Detta är nog ett tveeggat svärd. Tyvärr hava våra lantmän i många fall redan nu alltför stora räntor att dragas med. Det är givetvis av vikt, att kreditmöjligheter finnas att tillgå för jordbruksändamål, som kunna bliva lönande, och som icke skulle kunna tillgodoses utan kapitaltillskott. Men faran med en alltför stor lättnad ifråga om krediters erhållande är, att de utnyttjas för företag, utvidgningar m. m., som aldrig kunna bliva ekonomiskt bärkraftiga och alltså icke borde kommit till stånd. En större skuldsättning i och för sig kan ju aldrig öka välståndet, och förmågan att bedöma huru tillgängligt kapital riktigast skall användas är nog ibland icke så stor. En av landets främsta jordbrukare, vilken började sin bana med små ekonomiska resurser och stora skulder, yttrade en gång: »Min enda räddning är, att jag icke får någon kredit, ty jag kan ej betala större räntor än jag nu har.» Mannens kredit stärktes givetvis icke av ett sådant yttrande, men varken skulder eller räntor ökades utöver hans bärkraft och han slutade som en mycket välbärgad man. Lättheten att få kredit kan för många få ödesdiga följder; räntebetalningarna på onödiga lån leda lätt till undergången. Svårigheten att få lån är däremot oftast en mycket nyttig regulator för förhindrande av en oekonomisk produktionsordning och onödig skuld.

Det av regeringen angivna väsentliga botemedlet mot jordbrukets svårigheter är emellertid *höjda tullsatser*. Det må nu först framhållas, att en stödaktion, som huvudsakligen inriktar sig på att höja salupriset på spannmålen, näppeligen kan anses som en hjälp åt det svenska jordbruket som helhet betraktat. Den kommer nämligen endast de större och medelstora jordbrukarna tillgodo. Småbrukarna — och för övrigt en stor del brukare av medelstora gårdar — ha intet eller allenast obetydligt av spannmål till avsalu. Värdet av ett bättre pris på en vara torde vara tämligen minimalt för den, som icke har något av denna vara att sälja. Enligt senaste statistiska uppgifter finnas i landet 428 046 brukningsdelar, varav 99 153 överstiga 10 hektar. Då man torde kunna utgå från, att jordbruk med en ytvidd av upp till $7\frac{1}{2}$ hektar icke hava någon nämnvärd spannmål till avsalu, skulle alltså bortåt $\frac{2}{3}$ av lantbrukarna icke få någon som helst nytta av den föreslagna tullhöjningen. Att rubricera denna såsom det framför alla andra verksamma botemedlet mot de nuvarande svårigheterna för det svenska jordbruket förefaller alltså att vara något överdrivet.

För det andra är det högst ovisst, huruvida höjda tullar på spannmålen få något värde ens för dem, vilkas jordbruk är lagt på spannmålsproduktion. Det är icke alls säkert, att den föreslagna tullhöjningen kommer att medföra en motsvarande stegring av det pris, som producenten erhåller för sin säd. Exempel härå torde icke saknas från föregående tullhöjningar. Vi hava redan nu en införseltull av kronor 3:70 per 100 kilogram och vi hava dessutom utförselbevis, båda tillkomna i syfte att upphjälpa spann-

målspriserna, men det torde vara allom bekant, att den nuvarande tullen icke alls medför motsvarande prisförbättring för lantbrukarna. Effektiviteten av en tullhöjning såsom hjälp åt de spannmålsproducerande måste alltså i hög grad ifrågasättas. En huvudanmärkning mot tullförslaget är också, att en höjd tull — till den del den nu blir verksam — kommer att verka konserverande på den nuvarande oekonomiska produktionsordningen och direkt motverka en av alla parter såsom önskvärd framhållen övergång till mera utvecklad produktion av animala förnödenheter. Även om nu tullförhöjningen kommer att medföra högre inkomster för en del jordbrukare och icke allenast verkar till en fördyring av den svenska brödkonsumtionen, så är det dock med största sannolikhet endast en hjälp för ögonblicket. Föredragande departementschefen framhåller uttryckligen, att den svenska veteodlingen icke blir räntabel, även om jordbrukarna erhålla världsmarknadspriset för likvärdig vara med tillägg av nu gällande tullsatser. Den svenska spannmålsodlingen är alltså, trots dess i och för sig höga ståndpunkt, för närvarande hopplöst oräntabel. Dess framtida utsikter äro de sämsta tänkbara: den arbetar i konkurrens med länder, vilkas klimatiska och andra förhållanden, vad som än må sägas, dock äro mera lämpade för sädesodling än Sveriges; den frambringar en vara, som trots sina goda egenskaper icke skattas så högt av konsumenterna som konkurrenternas produkter; världsproduktionen tenderar snarast till en fortgående ökning; när förhållandena i Ryssland bliva ordnade, tillkommer åter en kraftig produktionskälla; konsumtionen kan veterligen icke hålla takt med produktionen. Med den utbredning till alla världens delar, som spannmålsproduktionen numera har, och med de stora möjligheter att billigt och utan försämring av varan lagra densamma under långa tidsperioder och försända densamma på långa avstånd, så blir den svenska spannmålsproduktionen ställd i ett fullkomligt beroende av världsmarknadsläget. Det lilla plus i spannmålsproduktionens räkenskaper, som den föreslagna tullförhöjningen eventuellt kommer att medföra, kan ytterligt lätt försvinna genom en i och för sig ganska obetydlig fluktuation i världsmarknadspriset. Härmed är man åter inne i ett »akut nödläge» och kan vara ganska viss om förnyade krav på hjälp i form av tullhöjningar. Föredragande departementschefen har till statsrådsprotokollet yttrat, att man, när det gällde en näringsgren som jordbruket, mindre än eljest ägde rätt att se allenast till de möjligheter, som föreligga för dagen. Denna tanke borde väl, synes det mig, närmast hava föranlett en bestämd tvekan att för stöd åt jordbruket välja en form, som — eventuellt tämligen ineffektiv och i varje fall ofullständig med avseende å räckvidden och i övrigt behäftad med många vanskligheter — innebär en tydlig uppmuntran till att alltjämt fortsätta med och rent av *utvidga* den gren av näringen, där en överproduktion redan nu erkännes föreligga.

Ett dylikt fastkopplande vid den nuvarande huvudsakliga inriktningen på spannmålsproduktion hos det svenska lantbruket innebär också, såsom antytts, ett direkt motarbetande av övergången till ett produktionsområde, som dock såväl vad det närvarande läget som framtidsutsikterna beträffar måste anses vara betydligt gynnsammare ställt, nämligen den animala produktionen.

Att den animala produktionen har bestämda företräden i ekonomiskt hänseende framför spannmålsodlingen lär knappast kunna bestridas och torde kunna vitsordas av lantbrukare, som i praktiken prövat en omläggning av sin produktion i denna riktning. På hemmamarknaden äro de animala produkterna vida gynnsammare ställda än spannmålen; beträffande en del av dem saknas praktiskt taget en konkurrens från utlandet och med det stigande välståndet hos massorna tilltager konsumtionen av sådana födoämnen som ägg, smör och mjölk på bröd- och mjölkfödans bekostnad. Men, framför allt, den animala produktionen har i motsats mot spannmålsodlingen möjligheter att utnyttja exportmarknaden.

I den kungl. propositionen erkännes nu visserligen, att en övergång till större animal produktion förefaller önskvärd, men samtidigt är man angelägen att framhålla de faror, som äro förbundna med denna produktion och framför allt söker man med alla medel uppvisa, huru stora svårigheter, som skulle råda vid ett försök att upparbeta den svenska exporten av exempelvis ägg, smör och fläsk framför allt till England. Det förefaller, som om man överhuvudtaget ställde sig likgiltig emot tanken på ett upparbetande av vår produktion och export av de förnämsta animala produkterna.

Med kännedom om vad svensk företagsamhet och yrkesskicklighet på en mängd andra områden mäktat åstadkomma, förefaller det otänkbart att icke även på detta område verkligt förstklassiga resultat skulle kunna ernås. Den enda förklaringen måste vara den, att området är i hög grad av såväl det allmänna som de enskilda försummat och eftersatt. Att icke det svenska jordbruket skulle kunna på det animala produktionsområdet åstadkomma ett gott resultat, synes också förvånande, om man ser till vad som i detta avseende åstadkommits i vårt grannland Danmark. Om än detta senare land icke kunnat undgå att röna inflytande av det tryckta läget på jordbruksmarknaden överhuvudtaget, så arbetar dock jordbruket där med betydligt bättre ekonomiskt resultat än det svenska. Visserligen äro betingelserna med avseende å klimat och jordartsförhållanden i viss mån olika i de båda länderna. Skillnaden mellan Danmark och våra mest betydande jordbruksomåden såsom Skåne, Halland och vissa delar av Öster- och Västergötland är dock icke alltför överväldigande. Den ganska allmänt gängse uppfattningen, att man i Danmark räknar med en betydligt högre arealavkastning än i Sverige, är endast till en del sann; skillnaden är, såsom av följande sammanställning framgår, i varje fall icke så stor, som man på en del håll vill göra gällande:

Skörd i deciton per hektar. 5-års medeltal.

	Vete	Råg	Havre	Potatis	Sockerbetor
Sverige	20,3	16,4	15,0	112,8	277,1
Danmark	23,4	15,2	20,6	106,0	330,0

Belysande för vad Danmark åstadkommit på ifrågavarande område i jämförelse med vad vi i Sverige uppnått, torde följande siffersammanställningar vara:

Sverige har enligt tillgänglig statistik en *åkerareal* av i runt tal 3 737 000 hektar, Danmark stannar med 2 942 000 hektar. Vad kreatursstocken beträffar uppgår *koantalet* i Sverige till ungefär 1 900 000 st., i Danmark till cirka 1 600 000 st. Värdet av Sveriges *smörexport* utgjorde år 1928 cirka 54 000 000 kronor, Danmarks ej mindre än 506 000 000 kronor. Danmark har från åren före kriget till 1928 *ökat* sin smörexport från i runt tal 86 000 ton (medeltal 1909—1913) till 147 000 ton, Sverige under samma tid *minskat* sin export från 20 000 ton till 17 500 ton. Härav utfördes endast 8 917 ton till England. *Spinstammen* i Sverige uppgår till cirka 1 369 000 st., i Danmark till 3 363 000 st. Värdet av Sveriges *fläskexport* utgjorde år 1928 39 000 000 kronor, Danmarks 482 000 000 kronor. Sveriges äggexport betingade 1928 ett värde av 6 000 000 kronor, Danmarks 84 000 000 kronor. Under år 1929 har visserligen den svenska exporten av smör och ägg ökats betydligt — utförseln av fläsk har däremot sjunkit — men icke på långt när så mycket som ökningen av den danska exporten, och disproportionen mellan de båda ländernas siffror är påfallande.

Vid sidan av dessa siffror, som torde tala sitt tydliga språk utan närmare kommentarer, må sättas siffrorna för importen av råvaror i de båda länderna. Danmark importerade år 1928 råvaror för jordbruket till ett värde av 381 000 000 kronor, medan exportvärdet för jordbruksprodukter uppgick till 1 244 000 000 kronor, alltså ett exportöverskott av 863 000 000 kronor. År 1929 höjdes exporten men minskades importen, så att exportöverskottet steg till 960 000 000 kronor. Fullt motsvarande siffra för Sveriges del torde vara svår att erhålla. Sveriges export av animala produkter utom hudar, skinn, ben och horn etc. år 1928 belöpte sig till i runt tal 108 000 000 kronor, vilket så gott som helt och hållet togs i anspråk för inköp av foderämnen, d. v. s. exportöverskottet var ± 0 .

Det torde vara alldeles nödvändigt, att exportmarknaden ägnas uppmärksamhet på ett helt annat sätt än hittills. Man får icke under hänvisning allenast till befarad svår konkurrens slå sig till ro och endast konstatera lägets hopplöshet. Att exempelvis vår svenska smörproduktion kan bringas till full jämnhöjd med vad Danmark kan åstadkomma, torde vara alldeles självklart. Detsamma torde gälla även beträffande exempelvis ägg och fläsk. Men givetvis går det icke utan ett tråget och målmedvetet arbete. En ökad konkurrens på den utländska marknaden kan givetvis medföra,

att det kan bli va svårt att upprätthålla priserna i framtiden vid deras nuvarande nivå, men den ökade produktionen bör dock kunna ersätta en väsentlig del av ett eventuellt prisfall. Det är dock att märka, att en i förhållande till världskonsumtionen så relativt obetydlig ökning av vår export som exempelvis $\frac{1}{4}$ av Danmarks totala export skulle betyda oerhört mycket för de svenska lantmännens ekonomi.

En hastig övergång till ensidig animal produktion är av flera orsaker otänkbar, men den kan dock med säkerhet avsevärt utökas; härigenom kommer spannmålsproduktionen att mera överensstämja med konsumtionen. En ökad animal produktion förbindes också med en ökad produktion av fodervaror i det egna landet och därav följande minskat importbehov. Det kan knappast anses vara en klok hushållning, att, medan en stor del av den egna skörden ligger osäljbar, utländska fodermedel importeras till omkring 108 miljoner kronor eller nästan lika mycket som hela vår export av animala produkter. Det är också att märka, att en på höjande av den animala produktionen inriktad aktion verkligen skulle göra skäl för beteckningen en stödåtgärd åt det svenska jordbruket, ty den kommer så gott som samtliga jordbrukare tillgodo, den hjälper även alla de små och medelstora jordbruket. Nu har det påståtts, att ett övergivande av spannmålsodlingen skulle medföra ökad arbetslöshet. I själva verket torde förhållandet vara det motsatta. Hand i hand med den animala produktionen går nämligen spannmålsodlingens ersättande med rotfruktsodling, vilken otvivelaktigt lär kräva minst lika mycket, ja säkert mer arbetskraft.

När man jämför Danmarks jordbruksnäring med vår egen, så uppstår en skriande kontrast, och man frågar sig, vad egentligen orsaken kan vara härtill. Huvudsakligen beror det på att jordbruket drives mera intensivt och efter rent ekonomiska linjer och att alla möjligheter tillvaratagas. Visserligen hava även i Sverige en del insatser gjorts att höja jordbrukets räntabilitet. Särskilt må därvid nämnas Svalöv och Weibullsholm, vilka anstalter nedlagt ett mycket värdefullt arbete på jordbrukets förkovran. Detsamma kan knappast sägas om en del andra organisationer, vilka hava till uppgift att stödja och vägleda de svenska jordbrukarna samt sprida upplysning i jordbrukets angelägenheter. Det vill förefalla, som om man arbetat efter alltför stela och gammalmodiga linjer för att åstadkomma en verklig uppräckning. Om jag undantager något eller några län, så fortgå sådd och skörd i stort sett efter samma linjer som under årtionden förut. Ogräset tillåtes fortfarande i många fall att frodas, särskilt på trädorna. Visserligen premieras en del djur men skötseln av djuren ägnas ringa uppmärksamhet. Fortfarande leva många lantbrukare i den tron, att en gris bäst trives och billigast uppfödes i köld och väta, och bland särskilt de mindre och medelstora lantbrukarna givas ännu många, som ej förstå att uppskatta eller tillgodogöra sig en högre inkomst genom att hålla en mer högmjolkande och bättre djurstam. Skötsamma småbrukare erhålla i viss

utsträckning uppmuntran för ordningsflit, nybyggnad och djuruppsättning. Men det är mera de yttre formerna, de yttre tecknen man huvudsakligen synes fästa sig vid. De ekonomiska synpunkterna komma icke till sin rätt vare sig vid undervisningen och upplysningen eller vid prisutdelandet. De alltefter olika förhållanden varierande sätten att erhålla det bästa möjliga ekonomiska utbytet genom olika slags produktionsgrenar — vilket dock är huvudsaken för jordbruket såväl som för all annan drift — har, såvitt jag känner, hittills föga beaktats.

De svenska lantbrukarna måste också uppfostras till en viss rörlighet ifråga om övergång från en produktionsgren till en annan allteftersom konjunkturerna fordra det. En sådan rörlighet är i ganska hög grad utmärkande för det danska jordbruket och den kan och behöver verkligen genomföras. Sedan någon tid har på vissa håll bedrivits en mycket stark och ensidig ostframställning; en stark överproduktion har blivit följden, vilket medfört oerhörda förluster. En insiktsfull och aktiv jordbruksledning och upplysning hade kunnat i tid varna för en dylik utveckling och lett krafterna in på exempelvis övergång till smör- och fläskproduktion i stället för ostproduktion. För den enskilde är det så gott som omöjligt att själv skaffa sig överblick över marknadsläget.

Vid sidan av upparbetandet av exporten är det givetvis önskvärt att tillse, att hemmakonsumtionens möjligheter tillvaratagas på för jordbrukarna bästa sätt. En hel del torde här kunna göras, exempelvis genom att de allmänna inrättningarna såsom sjukhus m. m. ävensom armén och flottan i sin mathållning överginge från användning av det med utländska råmaterialier frambringade margarinet till det svenska smöret. Härför erfordras givetvis en ekonomisk medverkan från det allmännas sida, men dessa penningar torde vara betydligt bättre använda än de penningar som tagas från allmänheten i form av höjda spannmålstullar.

Det svenska lantbruket är förvisso i behov av stöd och hjälp; men det är enligt min mening nödvändigt att tillse, att man därvid inriktar sig på åtgärder, vilkas ändamålsenlighet icke kan i så hög grad som exempelvis höjda spannmålstullar ifrågasättas; att man finner sådana åtgärder, som bringa hjälp åt jordbruket som *helhet* taget och icke allenast åt ett fåtal; och slutligen att man vidtager åtgärder, som icke blott äro en hjälp för ögonblicket utan verka på längre sikt genom att leda det svenska jordbruket in på en riktigare produktionsordning och icke, såsom fallet blir med spannmålstullarna, fastlåsa vid och eventuellt ytterligare uppamma en produktionsgren, vars utsikter på hemmamarknaden äro ytterligt svaga och som aldrig kan tänkas göra sig gällande på den utländska marknaden.

I anslutning till vad sålunda anförts tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen, vid behandlingen av den i Kungl. Maj:ts proposition nr 108 avsedda frågan om stöd åt den svenska jordbruksnäringen, måtte

1:o vidtaga åtgärder för upparbetande av Sveriges exportmarknad för animala produkter,

2:o vidtaga åtgärder för att inom landet producerade jordbruksalster må gynnas,

3:o vidtaga åtgärder, som motverka den stora kraftfoderimporten,

4:o vidtaga åtgärder för förbättring, modernisering och utveckling av den organisation, som har till uppgift att verka för jordbrukets höjande, så att dess arbete huvudsakligen inriktas på de rent ekonomiska synpunkterna, d. v. s. upplysning om och vägledning i vilka produktionsgrenar, som i de särskilda fallen och med hänsyntagande till de skiftande förutsättningarna äro de mest vinstgivande, samt

5:o vidtaga åtgärder för anskaffande av lämpliga torkningsanordningar för säd.

Stockholm den 18 mars 1930.

Edw. Larson.

